

BERGEN
KOMMUNE

Samtykkekompetanse

Arild Iversen

12. mars 2024

5

Kort om meg

Samtykkekompetanse

Pasient- og brukerrettighetsloven

Helsepersonelloven

Framtiden

Kort om meg

Arild Iversen

spesialist i samfunnsmedisin og allmenntmedisin

Tidligere

medlem i kontrollkommisjonen for psykisk helsevern
fagrådgiver legevakthåndboken psykisk helse

1

Samtykkekompetansedefinisjon

2

«en persons evne til å ta en informert beslutning om å motta helsehjelp»

Samtykkekompetansebortfall

«Samtykkekompetansen kan bortfalle helt eller delvis dersom pasienten på grunn av fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming åpenbart ikke er i stand til å forstå hva samtykket omfatter.»

2

Samtykkekompetanse «i vinden»

2

Flere eldre demente vil medføre økt bruk av tvang

Flere hjemmeboende eldre vil føre til flere tvungne innleggelser

Nødvendig helsehjelp er en rettighet, også helsehjelp under tvang

Samtykkekompetanse - en faglig norm

«Svaret» finnes utenfor lovteksten

Målet kan være «bevegelig»

Medisinsketiske standarder endrer seg

Beslutningsverktøyene endrer seg

Subjektive vurderinger

2

Samtykkekompetanseproblemer

Pasienten vil ikke samarbeide

Pasientens plager fluktuerer

Vurderingen har begrenset gyldighet for ulike typer helsehjelp

2

Samtykkekompetansefallgruver

2

"pasienter som ikke følger legens råd har redusert samtykkekompetanse"

"pasienter som er tvangsinnlagt eller er demente mangler samtykkekompetanse"

"når samtykkekompetanse mangler så mangler den for alle beslutninger om helsehjelp"

"mangel på samtykkekompetanse er permanent"

Samtykkekompetanseverktøy

2

FARV

Aid To Capacity Evaluation (ACE)

MacArthur Competence Assessment Tool for Treatment (MacCAT-T)

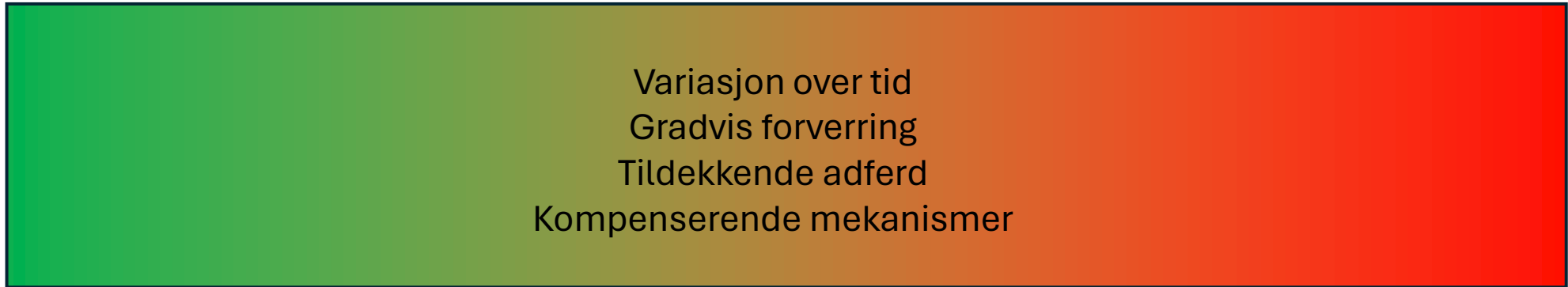

Samtykkekompetanseskalaen

2

Samtykkekompetente pasienter

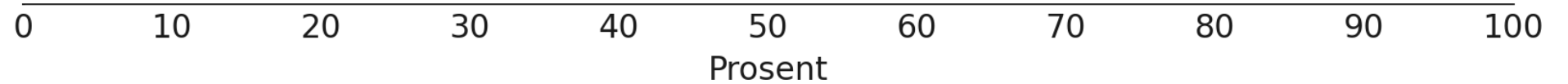
Delir
Intoksikasjon
Akutt psykose
Tap av bevissthet
Alvorlig hjerneskade
Psykisk utviklingshemming (moderat/alvorlig)

Samtykkekompetanselovkravet

Kort om beviskravet : «åpenbart»

2

Pasient- og brukerrettigetsloven

3

3

Pasient- og brukerrettighetsloven

Kapittel 4A

Helsehjelp til pasienter uten samtykkekompetanse som motsetter seg helsehjelpen.

3

Pasient- og brukerrettighetsloven

«Somatisk» tvang i sykehjem, sykehus eller i hjemmet

Tvang kun nødvendig ved motstand

Særskilt inngripende tiltak krever involvering av to helsepersonell

Skjema som vedtaksansvarlig fyller ut, kopi til statsforvalter

Helsepersonelloven § 7

4

Helsepersonelloven § 7

Helsepersonell skal straks gi helsehjelp selv om pasienten ikke er i stand til å samtykke, og selv om pasienten motsetter seg helsehjelp.

Ved tvil om helsehjelpen er påtrengende nødvendig, skal helsepersonell foreta nødvendige undersøkelser.

Plikten gjelder ikke i den grad annet kvalifisert helsepersonell påtar seg ansvaret for å gi helsehjelpen.

4

5

FRAMTIDEN

FRAMTIDEN

RAPPORT JUNI 2023

BEDRE BESLUTNINGER, BEDRE BEHANDLING

EKSPERTUTVALG OM SAMTYKKEKOMPETANSE

BEDRE BESLUTNINGER, BEDRE BEHANDLING

EKSPERTUTVALG OM SAMTYKKEKOMPETANSE

Samtykkekompetanse erstattes av «beslutningskompetanse»

«Åpenbart» (80 %) endres til «overveiende sannsynlig» (50 %)

Krav om forståelse øker i tråd med alvorlige negative konsekvenser

Nasjonale faglige retningslinjer for kompetansevurdering

Et validert verktøy for kompetansevurderinger

BEDRE BESLUTNINGER, BEDRE BEHANDLING

EKSPERTUTVALG OM SAMTYKKEKOMPETANSE

Bytte fra FARV til ni ulike kategorier:

- 1) Å forstå informasjon eller konsepter
- 2) Å forestille eller abstrahere
- 3) Å huske
- 4) Å anerkjenne
- 5) Å verdsette eller å bry seg
- 6) Å tenke gjennom beslutningen ikke-impulsivt
- 7) Å resonnere
- 8) Å gi en sammenhengende forklaring
- 9) Å uttrykke en stabil og konsistent preferanse

BEDRE BESLUTNINGER, BEDRE BEHANDLING

EKSPERTUTVALG OM SAMTYKKEKOMPETANSE

Sentralt for dere:

Diagnosenøytralt regelverk i psbrl § 4-3 andre ledd.

Bort med «*fysiske eller psykiske forstyrrelser, senil demens eller psykisk utviklingshemming*»

Tvingende nødvendig å huske på at...

Ingen skal behandles nedverdiggende eller krenkende

All bruk av tvang må ha hjemmel i lov

Tiltak for å omgå motstand er likestilt med tvang

Sedasjon

Manipulasjon eller trusler

Belønning eller straff

Ikke glem de pårørende!

Psbrl § 3-1

Dersom pasienten ikke har samtykkekompetanse, har pasientens nærmeste pårørende rett til å medvirke sammen med pasienten.

Psbrl § 4-3

Avgjørelse som gjelder manglende samtykkekompetanse skal være begrunnet og skriftlig, og om mulig straks legges frem for pasienten og dennes nærmeste pårørende.

Mangler pasienten nærmeste pårørende, skal avgjørelsen legges frem for annet kvalifisert helsepersonell.

Kilder

Noen kilder er oppgitt i teksten eller i notatfeltet

[Bedre beslutninger, bedre behandling](#), besøkt 02.03.24

[Tvang](#) (statsforvalteren.no), besøkt 02.03.24

[Rundskriv pasient- og brukerrettighetsloven](#)

[Psykisk helsevernloven med kommentarer](#)

